

МОНІТОРИНГ ЗМІН У МИТНІЙ СФЕРІ ПІСЛЯ ЗАПРОВАДЖЕННЯ В УКРАЇНІ ВОЄННОГО СТАНУ

Проведено Асоціацією митних брокерів України у співпраці з Інститутом економічних досліджень і політичних консультацій в рамках проекту «Підтримка громадської ініціативи» За чесну і прозору митницю », який реалізується ІЕД, за сприяння Європейського Союзу та співфінансування МФ « Відродження »та ATLAS Network

**Автори:
Ірина Демченко, канд. екон. наук
Наталія Демченко**

Київ 2022

ЗМІСТ

1. Вступ	3
2. Рекомендації, підготовлені за результатами Громадського моніторингу	4
3. Методологія дослідження	6
3.1. Методи громадського моніторингу	6
3.2. Методи збору даних.....	6
3.3. Обробка та аналіз даних	7
3.4. Обмеження	7
4. Експорт товарів після 24 лютого 2022 року	8
4.1. Основні тенденції.....	8
4.2. Проблеми при здійсненні експортних операцій.....	8
5. Особливості здійснення імпорتنих операцій після 24 лютого 2022 р	10
6. Оцінка діяльності митниць Державної митної служби під час воєнного стану	13
7. Початок міжнародного застосування NCTS в Україні	14
8. Кваліфікація митних брокерів	15
9. Висновки	16

1. Вступ

Протягом вересня-грудня 2022 року Асоціація митних брокерів України у співпраці з громадською організацією «Інститут економічних досліджень та політичних консультацій» в рамках проєкту «Підтримка Громадської ініціативи «За чесну та прозору митницю», який реалізується ІЕД за сприяння Європейського Союзу, та співфінансування Міжнародного фонду «Відродження» та ATLAS Network, впроваджувала проєкт **«Моніторинг змін у митній сфері, пов'язаних із запровадженням в Україні воєнного стану»**.

Після введення воєнного стану в Україні однією з перших інституцій, діяльність якої зазнала відчутних змін, стала митниця. Нововведення були оперативною відповіддю на різке зростання безпекових і макроекономічних ризиків. Зміни стосувалися порядку здійснення імпорتنих та експортних операцій, роботи митних органів, правового регулювання ввезення окремих груп товарів тощо. Війна зумовила органи державної влади встановити нові правила, до яких представники бізнесу повинні швидко адаптуватись.

Паралельно здійснюється імплементація всіх правових норм для приєднання України до NCTS, в тому числі надання можливостей українському бізнесу отримувати інші спрощення відповідно до процесу євроінтеграції (наприклад – статус Авторизованого економічного оператора (АЕО)).

Інформація, яка регулярно збирається та обговорюється членами Асоціації, свідчить про збереження перешкод, з якими стикаються суб'єкти ЗЕД під час здійснення митного оформлення, включаючи наявність корупційних складових, відсутність коректних і прозорих підходів щодо визначення митної вартості, складнощі пов'язані з транспортною логістикою, нерозуміння процесу отримання спрощень (загальна гарантія, статус АЕО) тощо. Посилення громадського контролю за процесом митного оформлення в умовах війни, впровадження за його результатами колективних адвокаційних заходів з боку неурядових організацій можуть змінити ситуацію на краще, адже сприятимуть доланню штучних перешкод для суб'єктів ЗЕД, здійсненню зовнішньоекономічної діяльності за європейськими підходами та зміцненню обороноздатності України в цілому.

Ця публікація була б неможливою без активної участі в фокус-групах небайдужих до теми дослідження українських експертів, митних брокерів і представників бізнес-структур.

2. Рекомендації, підготовлені за результатами Громадського моніторингу

Митним органам/органам державної влади:

- ✓ Організувати дієвий механізм роботи електронної черги: єдине вікно + онлайн спостереження за динамікою руху машин у черзі (митники та прикордонники).
- ✓ Розробити алгоритм першочергового пропуску пустих вантажівок, що перетинають кордон України з сусідніми державами.
- ✓ Визначити МАПП для пропуску виключно товарів, що підпадають під визначення першої - двадцять четвертої груп Української класифікації товарів зовнішньоекономічної діяльності (УКТЗЕД) і можуть бути випущені з-під митного контролю на територію України.
- ✓ Створити хаби перевалки вантажів неподалік від кордону з метою збільшення пропускнуої спроможності та мінімізації черг на кордонах.
- ✓ Надати доступ митникам у програму «Інспектор-2006» поза робочим часом, що дасть можливість оперативного оформлення вантажів, враховуючи аварійні та планові відключення світла.
- ✓ Запобігти маніпуляціям при підтвердженні митної вартості. Суб'єкти ЗЕД зацікавлені у розробленні та імплементації стандартних алгоритмів дій працівників митниці під час здійснення контролю правильності визначення митної вартості, класифікації, країни походження товарів, правомірності використання пільг і преференцій із сплати митних платежів до, під час і після їх випуску в заявленій режим. Впровадження митного пост-аудиту може розглядатися як індикатор наближення митної практики до європейських стандартів.
- ✓ Залишити можливість у подальшому оформлювати декларації типу ЕА зі збереженням преференцій для митних брокерів (без обов'язкового заїзду на термінал).
- ✓ Надати можливість бізнесу отримувати оперативну консультацію за відкритими контактними телефонами митниць.
- ✓ Налагодити більш ефективну комунікацію з представниками митниць Болгарії, Грузії (стосовно переміщення вантажів із морських портів).
- ✓ Цифровізувати актуальний реєстр (перелік) працюючих контролюючих служб у додатку «Дія» з подальшим моніторингом роботи з боку держави.
- ✓ Передбачити відкриті, сучасні електронні реєстри у додатку «Дія»: компаній-митних брокерів, агентів з митного оформлення, навчальних організацій, які пропонують курси агентів з митного оформлення.

Бізнесу:

- ✓ Обирати менш популярні та завантажені пункти пропуску, якщо товари не потребують додаткових видів контролю (фіто-санітарний, ветеринарний)

Профільним асоціаціям:

- ✓ Організувати системні заходи з метою роз'яснення нововведень, які відбуваються на митниці, за участі представників малого та середнього бізнесу
- ✓ Проводити заходи з підвищення кваліфікації митних брокерів, нововведень у законодавстві без необхідності складати обов'язкові іспити агентами з митного оформлення

3.   Методологія дослідження

Метою дослідження став моніторинг змін процедури митного оформлення товарів у зв'язку з повномасштабною військовою агресією Росії проти України.

Моніторинг був спрямований на збір і аналіз даних щодо таких складових:

- Зміни при здійсненні експортних операцій протягом вересня-грудня 2022 року порівняно з аналогічним періодом 2021 року та у порівнянні з періодом до 24 лютого 2022 року (основні проблеми та шляхи їх вирішення).
- Проблемні питання під час оформлення імпорتنих операцій, які з'явилися після 24 лютого 2022 р. та шляхи їх вирішення.
- Оцінка діяльності Держмитслужби під час воєнного стану (комунікація співробітників митниці з представниками бізнесу, зміни після запровадження в Україні воєнного стану).
- Початок міжнародного застосування NCTS в Україні (переваги/недоліки міжнародного застосування системи NCTS, використання системи представниками бізнесу, зрозумілість процедури оформлення декларацій Т1 в системі).
- Кваліфікація митних брокерів (правила ведення митно-брокерської діяльності).

3.1.   Методи громадського моніторингу

Виходячи із розуміння громадського моніторингу як процесу відстеження силами громадськості загальних процесів і змін, що відбуваються у суспільному житті, його дані мають відображати передусім громадську думку щодо важливих державних і управлінських рішень. Тому обрані для моніторингу методи мали передбачати можливість системного та об'єктивного вивчення громадської та експертної думок щодо предмету моніторингу – діяльності регіональних митниць. Найкращими для цього є соціологічні методи – різні види опитувань окремих цільових груп (ЦГ), діяльність яких напряму пов'язана із роботою митних органів. Це передусім – митні брокери, які користуються послугами митниць, представники підприємств – суб'єктів ЗЕД. Важливим джерелом даних є експерти – науковці та спеціалісти, які сьогодні залучені до аналізу економічної, зокрема митної політики, розробки нових законодавчих актів і нормативно-правових документів, що регулюють діяльність митних органів, а також досвідчені професіонали, які беруть активну участь у діяльності профільних недержавних об'єднань тощо.

3.2.   Методи збору даних

Для реалізації громадського моніторингу було обрано метод фокус-групових дискусій з митними брокерами та експертами (за допомогою програмного забезпечення Zoom). Всього проведено 8 фокус-груп, в яких взяло участь 43 респонденти.

ФГД 1 – 23.09.22 – 7 учасників

ФГД 2 – 30.09.22 – 7 учасників

ФГД 3 – 21.10.22 – 9 учасників

ФГД 4 – 28.10.22 – 2 учасники

ФГД 5 – 18.11.22 – 6 учасників

ФГД 6 – 02.12.22 – 3 учасники

ФГД 7 – 09.12.22 – 5 учасників

ФГД 8 – 17.12.22 – 4 учасники

Фокус-групи проводились за спеціально розробленим гайдом, до якого увійшли питання щодо проблем під час здійснення оформлення експорту та імпорту вантажів, що з'явилися після запровадження в Україні воєнного стану, оцінки діяльності регіональних митниць Держмитслужби, початку міжнародного застосування NCTS в Україні, правил ведення митно-брокерської діяльності тощо.

Рекрут респондентів для участі в фокус-групах був здійснений ініціативною групою, створеною при Асоціації митних брокерів України, шляхом прямого звернення до індивідуальних і колективних членів Асоціації, відправлення письмових запрошень до суб'єктів, які надають послуги з митного оформлення. Також до участі у фокус-групах було запрошено експертів з митної справи та представників Міністерства фінансів України.

3.3. Обробка та аналіз даних

Під час фокус-груп (за згодою учасників) вівся аудіозапис. На їх основі підготовлено 8 стенограм фокус-групових дискусій у форматі .docx.

Аналіз стенограм інтерв'ю здійснений за допомогою методу аналітичної індукції, що передбачає класифікацію даних, їх кластеризацію та аналітичні узагальнення.

3.4. Обмеження

Фокус-групові дискусії як метод дослідження відносяться до якісної соціології. Вони здебільшого спрямовані на вивчення досвіду та думок представників цільової аудиторії, які найкраще у силу своєї професійної діяльності представляють реальну ситуацію щодо роботи регіональних митниць. Реалізоване дослідження не претендує на те, що отримані дані та висновки представляти як репрезентативні (на відміну від кількісних досліджень). Але усі опитані є професіоналами, мають досвід взаємодії з митними органами під час повномасштабної війни і водночас особами, зацікавленими у покращенні роботи митниць і створенні зручних, прозорих умов для митного оформлення, особами, які були готові ділитися своїми знаннями, пропозиціями стосовно подальших кроків із реформування митних органів.

До участі в фокус-групах не вдалось залучити усіх запрошених респондентів через перебої зі зв'язком і світлом, а також щотижневі повітряні тривоги.

4. Експорт товарів після 24 лютого 2022 року

4.1. Основні тенденції

Кількість експортних операцій значно зменшилась порівняно з довоєнним періодом. До початку збройної агресії Україна експортувала товарів на рівні 6 млрд. USD щомісяця. Проте наразі цей показник становить 3.4 млрд. USD, тобто скоротився майже на половину. Найбільшу частку експорту на сьогодні становлять продукти рослинного походження, недорогочінні метали, олія, мінеральні продукти, тобто Україна на зовнішньому ринку залишається сировинною державою.

Аграрна продукція складає 80% експорту товарів з України. Чинниками, які гальмують її вивіз, є надмірно ретельний контроль з європейської сторони, а також обмежена пропускна спроможність прикордонних постів на західному кордоні України. Адже вони не були розраховані на нинішні обсяги аграрної продукції.

Щодо географії: найбільше скоротився експорт до держав Північної Африки та Азії. Є певні позитивні зміни, проте вони обмежуються лише зерною ініціативою.

Зернові трейдери змінили логістику, вони здебільшого перейшли з морського на автотранспорт. В основному логістичний шлях прямує через Запоріжжя – Кривий Ріг – Миколаїв – Одесу. Зазначений маршрут є ризикованим і досить небезпечним через посилення ракетних ударів, регулярні обстріли південних і східних регіонів, наближених до зони активних бойових дій.

Основні країни експорту товарів після початку воєнної агресії росії в Україні: Польща, Румунія, Туреччина, Китай, Нідерланди, Іспанія, Болгарія, Єгипет, Індія, Угорщина. Експорт товарів у напрямку країн ЄС за серпень 2022 року становив 90% від зазначеного показника у серпні 2021 року. На думку опитаних експертів, формується тенденція щодо збільшення запитів на оформлення експорту до країн Європи.

4.2. Проблеми при здійсненні експортних операцій

Організація логістики (при експорті всіх груп товарів) і висока вартість перевезення вантажів є ключовими перешкодами під час здійснення експорту товарів. Також проблемою є брак відповідних фахівців (представників митниці, митних брокерів) на територіях, які були під окупацією.

У зв'язку з воєнною агресією росії в Україні переважна більшість оформлень товарів здійснюється на кордоні України/ЄС у міжнародних автомобільних пунктах пропуску (МАПП). Навантаження на західний кордон України є надзвичайним, а пропускна спроможність міжнародних автомобільних пунктів пропуску залишається однією з нагальних проблем.

Ситуація з перевезеннями через міжнародні автомобільні пункти пропуску на початок зими порівняно з літом 2022 року дещо покращилась. Влітку були періоди мінімальної пропускної спроможності МАПП (черги досягали 40-50 км). Проте причина

низької пропускнуої спроможності – рівень інфраструктури пунктів пропуску – залишається ключовою. На жаль, все ще не вирішено елементарні питання комфорту в пунктах пропуску, особливої критиці піддається облаштованість сервісних зон.

Враховуючи об'єктивні умови, зокрема неможливість залучення під час війни значних інвестицій задля розбудови належної інфраструктури поряд із західним кордоном України, перспективи вирішення цієї проблеми оцінюються учасниками ФГД вкрай стримано.

Одним із важливих, проте дотепер невикористаним ресурсом могло б стати укладання урядової угоди щодо процедури здійснення спільного митного контролю з європейськими країнами. Не менш актуальним завданням є залучення інвестицій для створення логістичних центрів за прикладом Литви, розвиток залізничного сполучення з ЄС (нові колії, вантажні вагони) тощо.

5. Особливості здійснення імпорتنих операцій після 24 лютого 2022 р

Основною тенденцією імпорту товарів в Україну є суттєве зменшення його обсягу не лише порівняно з довоєнним періодом, але і протягом воєнного часу. З цим пов'язана і тенденція щодо незаповненості складів, яка спричинена швидкою реалізацією товарів. Значне збільшення імпорту спостерігається лише за двома групами товарів: секонд хенд і автомобілі за пільговими ставками.

Надаючи послуги декларування, митні брокери переважно працюють із такими групами товарів: фармацевтична продукція, продовольчі товари, побутова хімія.

На думку суб'єктів ЗЕД – учасників ФГД, оформлення вантажів у режимі імпорт не стало простішим з початку воєнної агресії росії в Україні.

Основні проблемні питання при здійсненні імпорту вантажів:

- черги на кордоні (затримки в тому числі з європейської сторони – наприклад, довготривала процедура проходження фітосанітарного контролю на території Угорщини);
- спроби нелегального ввезення товару (наприклад ввезення нового одягу під виглядом секонд хенду);
- питання підтвердження митної вартості;
- зростання кількості митних оглядів з жовтня 2022 року, що зумовлює необхідність заїзду вантажів на термінали – як наслідок додаткові часові та матеріальні витрати, які ускладнюють логістику вантажів;
- митні огляди однорідних товарів (повторне зважування вантажу);
- неможливість здійснювати оплату митних платежів одразу із застосуванням преференцій при оформленні декларацій у режимі ІМ40ЕА, що тягне за собою необхідність часткового повернення коштів з рахунків митних органів;
- отримання дозволів у разі необхідності здійснення додаткових видів контролю (довготривале очікування відповіді від уповноважених органів, неможливість оперативної комунікації).

Питання підтвердження митної вартості при імпорті вантажів порушував кожен учасник ФГД, що здійснює оформлення імпорتنих операцій. Представники митних органів, які погоджують митну вартість, можуть декілька днів бути відсутніми, що зумовлює затримки у доставці вантажу. Негативною практикою є прийняття на фінальному етапі митного оформлення неочікуваного рішення про підняття митної вартості. На жаль, учасники дискусії неодноразово стикалися із такими викликами і впродовж повномасштабної війни.

Нагальною проблемою залишається підтвердження митної вартості для товарів китайського походження: навіть за наявності необхідних підтверджуючих документів митну вартість митники досить часто визначають за резервним методом.

Митні брокери погоджуються у тому, що необхідно на законодавчому рівні визначити вичерпний перелік документів, що обов'язково надаються для підтвердження митної вартості товарів та який гарантовано унеможливив безпідставне підвищення митної вартості представниками митниці.

Одним з актуальних питань є митне оформлення генераторів, визначення терміну «системи безперебійного живлення». На деяких митницях відбувалися затримки під час оформлення таких вантажів. Отож визначення митної вартості залишається непрозорим, у тому числі при ввезенні товарів із преференціями.

Чимало непорозумінь між бізнесом і митними органами виникає під час оформлення товарів у митних режимах «тимчасове ввезення» та «тимчасове вивезення». Адже у зв'язку з війною терміни, на які ввозяться та вивозяться товари, продовжуються до завершення дії воєнного стану. Проте є факти, коли Київська митниця вимагала від суб'єкта ЗЕД пояснення та намагалась його притягнути до адміністративної відповідальності.

Затримки в оформленні імпорتنих операцій відбуваються також у зв'язку з об'єктивними причинами – повітряні тривоги, вимкнення світла (не всі митні пости оснащені засобами безперебійного живлення). Однією з пропозицій від учасників дискусії є надання доступу митникам у програму «Інспектор-2006» поза робочим часом. Це дасть можливість оперативного оформлення вантажів, враховуючи аварійні та планові відключення світла.

Митні брокери сподіваються на визначення та застосування критеріїв довіри митниці до великих імпортерів. Це передбачає здійснення митного оформлення товарів без митних оглядів проте з можливістю в будь-який момент зробити аудит з метою перевірки здійснених оформлень. Така система успішно працює на території країн ЄС, при цьому без обов'язкової вимоги отримання статусу уповноваженого отримувача чи авторизованого економічного оператора.

Обговорюючи роботу «єдиного вікна», учасники ФГД зазначали про збереження вагомого впливу людського чинника під час проведення харчового контролю. Йшлося про те, що на одному митному посту контроль може бути здійснений швидко та без додаткових вимог, а на іншому – такий самий товар оформляється винятково за умови надання додаткових документів, що значно ускладнює та затримує процес митного оформлення та логістику в цілому.

Глобальною проблемою є робота уповноважених, контролюючих служб, які відповідають за видачу необхідних документів при здійсненні імпорту вантажів. Одна з пропозицій представників бізнесу щодо зменшення перешкод є цифровізація актуального реєстру (переліку) працюючих служб у додатку «Дія» з подальшим моніторингом роботи з боку держави.

Митні брокери вважають, що дійсним спрощенням є оформлення товарів за деклараціями типу ЕА. У перспективі замість ЕА планується застосування декларації типу АА за умови оформлення декларації Т1 європейським гарантом. За відсутності декларації

T1 необхідною умовою є заїзд машини на термінал, що нівелює спрощення. Залишається актуальним питання вартості оформлення T1 та отримання спрощень митними брокерами.

Митні брокери планують отримувати спрощення на застосування загальної гарантії з пільгами, щоб мати можливість продовжувати оформлювати машини без заїзду на термінал, проте потребують допомоги у заповненні заявки для Державної митної служби України. Таку допомогу та підтримку митні брокери сподіваються отримувати від профільних Асоціацій.

З метою покращення ситуації з оформленням імпорту вантажів в Україну запропоновано організацію системних інформаційних заходів з метою роз'яснення нововведень, які відбуваються на митниці, для представників малого та середнього бізнесу. Питання до обговорення: міжнародне застосування NCTS (застосування європейського підходу), інститут гарантування (механізм закриття гарантій), цифрова трансформація митниці. Такі заходи варто проводити щомісячно.

6. Оцінка діяльності митниць Державної митної служби під час воєнного стану

У перші місяці повномасштабної війни взаємодія бізнесу з митними органами здебільшого відбувалася в режимі онлайн та була, за відгуками учасників ФГД, дієвою та ефективною. Особливо це стосувалося оформлення вантажів для Міністерства оборони України та роботи митних інспекторів на кордоні, зокрема МАПП «Порубне».

Проте останнім часом проводити оформлення товарів стає дедалі важче через зазначені в розділах 4, 5 цього звіту перешкоди. Інколи відчувається упереджене ставлення до митних брокерів заздалегідь як до порушників митних правил. Натомість брокери намагаються налагоджувати ефективну комунікацію з митними органами та у підсумку надавати належний сервіс суб'єктам ЗЕД.

Митні брокери зазначили про чималі перешкоди у комунікації з представниками митних органів: не працюють контактні телефони, необхідність офіційного звернення із запитом, тривалий період очікування відповідей на звернення (до 30 днів відповідно до положень законодавства). Оперативні консультації можна отримати лише завдяки давнім особистим знайомствам із представниками митних органів.

Окрім вище зазначеного, додаткові труднощі виникають через низький рівень технічного оснащення регіональних митниць. Зокрема, не всі митниці забезпечені генераторами, що призводить до затримок митного оформлення вантажів під час екстрених відключень електропостачання.

На думку учасників дискусій, за наявності політичної волі реально очікувати оперативні позитивні зрушення в роботі митниць навіть без значних інвестицій.

Серед таких нагальних заходів запропоновано:

- покращити якість надання послуг з боку митних органів на деяких регіональних митницях (Черкаська та Хмельницька) – забагато вимог додаткових (підтверджуючих) документів по товарам, які давно ввозяться на територію України;
- налагодити більш ефективну комунікацію з представниками митниць Болгарії, Грузії (першочергово це стосується здійснення поставок морським шляхом);
- вирішити питання цифрової прозорості процесу та аналітики оформлення як при експорті, так при імпорті вантажів, для цього має бути визначений порядок процедур і подальший моніторинг ефективності їх роботи;
- надати можливість бізнесу отримувати оперативну консультацію за відкритими контактними телефонами митниць.

7. Початок міжнародного застосування NCTS в Україні

Перехід України на міжнародний рівень застосування NCTS відбувся 1 жовтня 2022 року. Робота у системі NCTS на міжнародному рівні дає змогу суб'єктам ЗЕД відкривати декларації T1 безпосередньо в Україні. Порівняно з періодом застосування NCTS на національному рівні і початковими етапами подачі декларацій T1 UA (весна-осінь 2021 року) у теперішній час оформлення відбуваються набагато швидше. Це свідчить про опанування українськими митниками навичок, необхідних для роботи у новій системі.

Перешкодою для оформлення декларацій T1 залишається певний супротив європейських митників, які у пунктах пропуску налаштовують водіїв перевізників користуватися сервісом європейських агенцій з митного оформлення, лякаючи втратами часу і коштів при оформленні T1 безпосередньо в Україні. Насправді для українського бізнесу застосування T1 під час оформлення експорту з України – це значне покращення та оптимізація логістики перевезення через суттєву економію часу на кордоні.

Оформлення T1 безпосередньо з України, на думку митних брокерів, є чималим ресурсом для вирішення найбільш глобальної проблеми – черг на кордоні. Митники у синергії з прикордонниками можуть організувати дієвий механізм роботи електронної черги: єдине вікно + онлайн спостереження за рухом машин у черзі. У МАПП «Ягодин» вже почалося тестування механізму «електронної черги», проте результати цієї інновації обговорювати зарано.

Застосування процедури Спільного транзиту на міжнародному рівні в Україні стало серйозним викликом як для бізнесу, так і для урядовців, адже наразі бракує детальних практичних рекомендацій щодо оформлення декларацій T1. Бізнес розуміє безумовні переваги у роботі системи, проте підготовка заявки на отримання спрощення за загальною фінансовою гарантією є для митних брокерів доволі складним завданням.

Актуальною, на думку представників бізнесу, залишається організація заходів, де б надавалися роз'яснення щодо роботи в системі, а також процесу підготовки та заповнення документів, необхідних для отримання спрощень.

Щодо отримання статусу АЕО: бізнес розуміє переваги та спрощення, які надає статус, проте звертає увагу на незрозумілість та складність процедури його отримання для більшості підприємств України. Через це перелік українських підприємств, які вже мають статус АЕО, вкрай обмежений. Важливим є також уточнення деяких митних брокерів, що всі спрощення доступні для великих підприємств, а не для малого бізнесу.

Від профільних асоціацій очікується сприяння та допомога в отриманні спрощень, які надає статус АЕО.

8. Кваліфікація митних брокерів

Стосовно підтвердження кваліфікації митними брокерами і правил ведення митно-брокерської діяльності думки учасників ФГД збігаються: заходи із підвищення кваліфікації митних брокерів, нововведень у законодавстві повинні проводитися, проте вводити обов'язкові іспити для агентів з митного оформлення не варто.

Необхідно мати відкриті, сучасні електронні реєстри у додатку «Дія»: компаній-митних брокерів, агентів з митного оформлення, навчальних організацій, які пропонують курси агентів з митного оформлення.

Підставами для виключення з реєстру митних брокерів організації мають бути лише:

- доведені рішенням суду протиправні дії компанії;
- її добровільне бажання.

Щодо реєстру осіб, уповноважених на декларування, було б доречно в ньому відображати: географію здійснення декларування, картки відмови, інформацію про перелік компаній, де працює агент з митного оформлення. У подальшому компанії-митні брокери могли б використовувати такий реєстр при виборі працівників та володіти інформацією про їх компетенції та штрафні санкції (у разі наявності).

Щодо реєстру навчальних організацій: для включення в реєстр має бути добровільно подана заява освітнього закладу, а підставою для виключення – лише нанесення моральної шкоди або матеріальних збитків.

Митні брокери вважають недоцільним продовження ведення дозвільної системи митно-брокерської діяльності та її ліцензування. Питання підтвердження необхідних компетенцій можуть вирішити електронні реєстри у сучасному цифровому додатку «Дія», де буде наявна вся необхідна інформація та яка буде оновлюватись у режимі реального часу.

9. Висновки

Моніторинг змін у процедурах митного оформлення товарів у зв'язку з повномасштабною військовою агресією росії проти України був із зацікавленістю сприйнятий та підтриманий його ключовою аудиторією – представниками ЗЕД, митними брокерами та експертами, які спеціалізуються на питаннях реформування органів, що реалізують митну політику в Україні.

За результатами моніторингу, що включав проведення 8 фокус-групових дискусій з представниками бізнесу впродовж вересня – грудня 2022 р., основними проблемами та перешкодами, пов'язаними з процедурами митного оформлення товарів в умовах війни, є:

1. *Черги на кордонах, що є наслідками:*

- Обмеженої пропускнуої спроможності МАПП через фізично і морально застарілу інфраструктуру поряд із західним кордоном України;
- Браку інвестицій в умовах війни;
- Відсутності домовленості з європейськими країнами щодо спільного митного контролю;
- Низької якості та швидкості роботи фіто-санітарної служби через її неповноцінну цифровізацію.

2. *Обмеження експорту – імпорту через*

- Надмірний контроль з боку ЄС;
- Ускладнену транспортну логістику;
- Високу вартість перевезення вантажів;
- Підтвердження митної вартості;
- Отримання дозволів у разі необхідності здійснення додаткових видів контролю;
- Супротив європейських митників, які налаштовують водіїв перевізників користуватися сервісом європейських агенцій з митного оформлення замість оформлення декларацій Т1 в Україні.

3. *Затримки оформлення вантажів через*

- Об'єктивні причини: повітряні тривоги, вимкнення світла (*не всі митні пости оснащені засобами безперебійного живлення*);
- Брак відповідних фахівців на території, які були під окупацією;
- Збільшення кількості оглядів митними органами порівняно з першими місяцями повномасштабної війни.

За результатами проведеного дослідження було розроблено рекомендації щодо поліпшення умов здійснення митного оформлення адресовані митним органам, українським підприємствам – суб'єктам ЗЕД і бізнес-асоціаціям.